

ความโดดเดี่ยวในฐานะปัจจัยหลักที่สร้างคุณลักษณะและอัตลักษณ์เม็กซิกันใน “เขาวงกตแห่งความโดดเดี่ยว”¹

Solitude as a Key Factor to Formation of Characteristics and Mexican Identities in *El laberinto de la soledad*

Received 25 September, 2021

Revised 29 November, 2021

Accepted 2 December, 2021

เปรมธารา ไชยชุมพร²

Premthara Chaichumporn

บทคัดย่อ

การศึกษาอัตลักษณ์เม็กซิกันจากวรรณกรรมประเภทความเรียงแสดงให้เห็นว่า ความโดดเดี่ยวเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดคุณลักษณะของคนเม็กซิกัน และอัตลักษณ์เม็กซิกันที่แตกต่างหลากหลาย นับตั้งแต่ก่อนการเข้ามาของเจ้าอาณานิคมสเปนจนกระทั่งถึงช่วงครึ่งแรกของศตวรรษที่ 20 บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความโดดเดี่ยวซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างคุณลักษณะของคนเม็กซิกันในความเรียง 2) อภิปรายความสัมพันธ์ของคุณลักษณะของคนเม็กซิกัน และ อัตลักษณ์เม็กซิกันในความเรียง ผู้วิจัยใช้ตัวบทวรรณกรรมความเรียงจำนวน 1 เล่ม คือ “เขาวงกตแห่งความโดดเดี่ยว” (*El laberinto de la soledad*; 1950) ของอ็อกตาวิโอ ปาซ (Octavio Paz) ประกอบด้วยความเรียงจำนวน 8 เรื่อง

ผลการศึกษาพบว่า ความโดดเดี่ยวนำไปสู่การสร้างคุณลักษณะของคนเม็กซิกัน โดยมีบุคลิกภาพที่หลากหลาย ซับซ้อน และทับซ้อน เช่น ปริศนาลึกลับ ปิดกั้นตนเอง หลีกหนี กีดกันทางเพศ ปรับตัวได้ เข้าอกเข้าใจ ยึดมั่นอุดมการณ์ อีกทั้งความโดดเดี่ยวเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งซึ่งทำให้คนเม็กซิกันเข้าใจตนเองและยอมรับความเป็นอื่น ด้วยเหตุนี้ ความโดดเดี่ยวและ

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “อัตลักษณ์เม็กซิกันและภาพแทนความโดดเดี่ยวใน “เขาวงกตแห่งความโดดเดี่ยว” โดยได้รับทุนประเภทนักวิจัยทั่วไปจากคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

This research article is part of the investigation on “Mexican Identities and Representation of Solitude in “*El laberinto de soledad*”

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาสเปนและลาตินอเมริกันศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Lecturer in Hispanic and Latin American Studies Program, Faculty of Liberal Arts, Thammasat University.

e-mail: premthara.ch@arts.tu.ac.th

คุณลักษณะของคนเม็กซิกันส่งผลต่อการสร้างอัตลักษณ์เม็กซิกันโดยรวมซึ่งแบ่งออกเป็นสามลักษณะ 1) อัตลักษณ์ด้านความเชื่อทางศาสนามีลักษณะทวิลักษณ์ 2) อัตลักษณ์ด้านเพศชายรุนแรงแนวคิดเรื่องชายเป็นใหญ่และการกีดกันทางเพศ 3) อัตลักษณ์ด้านอุดมการณ์การเมืองและสังคมประกอบสร้างจากแบบแผนของคนเม็กซิกันและแบบแผนของผู้อื่น

คำสำคัญ: ความเรียง อ็อกตาวิโอ ปาซ ความโดดเดี่ยว คุณลักษณะคนเม็กซิกัน อัตลักษณ์เม็กซิกัน

Abstract

Studying Mexican identities in literary essays allows us to understand that solitude is a key factor creating different characteristics in Mexican identity and personality from the precolonial era through the first half of the twentieth century. The main objective was to examine the concept of solitude as an essential foundation for forming Mexican national characteristics and evaluate how solitude forms Mexican characteristics and identity in Octavio Paz's book-length essay *El laberinto de la soledad* (*The Labyrinth of Solitude*; 1950). Taken as a primary text, *El laberinto de la soledad* consists of eight sections.

Results were that solitude led to formation of multiple, complex, and overlapping Mexican characteristics. Mexicans are enigmatic, self-contained, evasive, sexist, adaptable, understanding, and idealistic. In addition, solitude is vital in boosting Mexican self-awareness and the acceptance of otherness as part of national identity. In this way, the relationship between Mexican solitude and characteristics indicates that collective Mexican identity consists of three aspects: conflictive duality of religious belief; concepts of patriarchy and sexism; and political and social patterns formed nationally and internationally.

Keywords: Essays, Octavio Paz, Solitude, Mexican characteristics, Mexican identity.

1. บทนำ

งานวิจัยและบทความวิชาการส่วนใหญ่ที่เกี่ยวกับอัตลักษณ์ลาตินอเมริกาศึกษาในประเทศไทย มุ่งเน้นการวิเคราะห์ผ่านวรรณกรรมประเภทนวนิยายและกวีนิพนธ์ การศึกษาด้านวัฒนธรรมเปรียบเทียบ การศึกษาด้านการแปล และการศึกษาด้านวาทภาพยตร์ เพื่อนำเสนอบริบททางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมของกลุ่มประเทศลาตินอเมริกา ตัวอย่างเช่น *La pasión de los nómades y Finisterre: Derechos Humanos en la nueva novela histórica argentina* (Luesakul, 2013), *La reescritura femenina de las “crónicas” militares del siglo XIX en dos novelas históricas de María Rosa Lojo en Alba de América* (Luesakul, 2014), *Introduction to Twentieth Century Latino American Novels and Important Writers* (Tippayasak, 2001), ปัญหาในการแปลผ่านภาษาที่สอง กรณีศึกษา: การแปลวรรณกรรมเรื่อง เปโตร ปาราโม (เพ็ญพิสาข์, 2550), *สังนิมมหัสจรรย์ ในวรรณกรรมของกาเบรียล การ์เซีย มาร์เกซ* (สุรเดช, 2554), *Magical realism: literary bridge connecting Colombia and Thailand; สังนิมมหัสจรรย์: สะพานวรรณกรรมเชื่อมโคลอมเบีย-ไทย* (ภาสุรี และ โอพาร, 2557), *สังนิมมหัสจรรย์ ในงานของกาเบรียล การ์เซีย มาร์เกซ, โทนี มอร์ริสัน และวรรณกรรมไทย* (ชูศักดิ์, 2559) อย่างไรก็ตามหัวข้อเกี่ยวกับอัตลักษณ์ลาตินอเมริกายังสามารถศึกษาผ่านวรรณกรรมประเภทความเรียงเพื่อทำความเข้าใจทัศนคติ ข้อโต้แย้ง ข้อวิพากษ์ของผู้เขียนที่มีต่อประเด็นต่างๆ เช่น ประชาธิปไตย ประวัติศาสตร์ การเมือง ความเชื่อ ศาสนา เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของภูมิภาคลาตินอเมริกา

“ความเรียง” (Essay) จัดเป็นงานเขียนร้อยแก้วประเภทหนึ่งที่มุ่งเสนอรูปแบบความคิด องค์ความรู้ ข้อถกเถียง ทัศนคติ ประสบการณ์ของผู้เขียนเองและจากผู้อื่น อีกทั้งยังช่วยให้ผู้อ่านได้เข้าใจทั้งข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นผ่านการนำเสนอชุดข้อมูลที่มีระบบความคิด ข้อโต้แย้ง และข้อสรุป ความเรียงเรื่องหนึ่งอาจจะไม่เน้นความเคร่งครัดตามมาตรฐานงานวิชาการ หากแต่เน้นลีลาการนำเสนอความคิด เจตคติผู้แต่ง การใช้น้ำเสียงการใช้วรรณศิลป์ที่เป็นเอกลักษณ์ของผู้เขียน เพื่อสร้างสุนทรียภาพทางวรรณคดี พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถานปี พ.ศ. 2557 (*Diccionario de la lengua española: DLE*, 2014) ให้นิยามว่า “ความเรียง” (ensayo) หมายถึง งานเขียนร้อยแก้วที่นักเขียนนำเสนอแนวคิดตนเองในเรื่องหนึ่งซึ่งมีลักษณะและรูปแบบเฉพาะตัว” สำหรับ เซโรริโอ อิโน โฆซา และ เปญา โลซา (Celorio, Hinojosa, and Peñaloza, 2016, p. 264) ให้นิยามว่า

“ความเรียง” หมายถึง “งานเขียนที่สะท้อนความคิดและเป็นการวิพากษ์ตัดสิน ใช้สรรพนามบุรุษที่หนึ่งในงานเขียนและมีมุมมองที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกและสังคมโลก”

การศึกษาความเรียงช่วยขยายกรอบแนวคิดอัตลักษณ์ลาตินอเมริกานับตั้งแต่ช่วงหลังการประกาศเอกราชจากเจ้าอาณานิคมสเปนในศตวรรษที่สิบเก้า เพราะงานเขียนประเภทนี้มีการผสมผสานรูปแบบวิธีคิดต่างๆ เช่น การวิพากษ์วิจารณ์ประวัติศาสตร์ การแสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึก การปะทะกันระหว่างแนวคิดชนพื้นเมืองและแนวคิดตะวันตก การตีความใหม่เกี่ยวกับอัตลักษณ์ดั้งเดิม การปรับรับอุดมการณ์จากสเปนและฝรั่งเศส และการนิยามเรื่องชาตินิยม ความเรียงลาตินอเมริกาชี้ให้เห็นวิธีการนิยามอัตลักษณ์ที่หลากหลายและนำไปสู่ข้อถกเถียงทางองค์ความรู้และวาทกรรมชุดหนึ่ง ความเรียงจึงเป็นเครื่องมือรูปแบบหนึ่งใน “การสร้างความเป็นปึกแผ่นของชาติ” (López, 2004, p. 24) กล่าวได้ว่าเป็นงานเขียนที่เปรียบเสมือนพาหนะขับเคลื่อนแนวคิดรูปแบบใหม่จากนักเขียน เช่น ซุสโต เซียรา, โฆเซ เอนริเก โรโด, เปโดร เอนริเกซ อูเรญา, อ็อกตาบิโอ ปาซ, การ์โลส ฟุเอนเตซ, โฆเซ การ์โลส มาเรียเตกิ และ อัลฟอนโซ เรเยส (Celorio et al., 2016, p. 264) งานเขียนประเภทนี้จึงเป็นแวนวรรณคดีในการศึกษาอัตลักษณ์ลาตินอเมริกานับตั้งแต่ช่วงต้นศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา

ผู้วิจัยสนใจศึกษาความเรียงของอ็อกตาบิโอ ปาซ³ (Octavio Paz) ซึ่งเป็นนักเขียนความเรียงชาวเม็กซิกันที่ถ่ายทอดจิตวิญญาณเม็กซิกันให้ผู้อ่านได้เข้าใจผ่านงานเขียนเรื่อง “เขาวงกตแห่งความโดดเดี่ยว” โดยภาพรวมแล้วอัตลักษณ์เม็กซิกันมีลักษณะที่เป็นทวิลักษณ์ กล่าวคือมีส่วนผสมผสานและการข้อยุ่ระหว่างความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรมชนพื้นเมืองเม็กซิกันก่อนการเข้ามาของสเปน ความเชื่อคริสต์ศาสนาและโครงสร้างทางสังคมจากเจ้าอาณานิคมสเปนที่นำเข้ามาหล่อหลอมตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 15 ถึงต้นศตวรรษที่ 19 ยิ่งไปกว่านั้น อัตลักษณ์เม็กซิกันยังปรับรับรูปแบบแนวคิดทางปรัชญา สังคม และการเมือง (จากฝรั่งเศส รัสเซีย และสหรัฐอเมริกา) นับแต่ปลายศตวรรษที่ 19 ถึงกลางศตวรรษที่ 20

---

³ อ็อกตาบิโอ อิริเนโอ ปาซ โลซาโน (Octavio Irineo Paz Lozano) (1914-1998, เม็กซิโกซิตี) เป็นกวี นักเขียนความเรียง และนักการทูต ปาซมีผลงานเขียนร้อยกรอง ร้อยแก้ว บทละคร และความเรียงจำนวนมากจนกระทั่งได้รับรางวัลโนเบลสาขาวรรณคดีในปี ค.ศ. 1990

2. การทบทวนวรรณกรรม

เพื่อทำความเข้าใจแนวคิดความโดดเด่นและอัตลักษณ์เม็กซิกันผู้วิจัยขออภิปรายหัวข้อเบื้องต้นดังนี้

2.1 ความเรียงเม็กซิกัน

ความเรียงเม็กซิกันจัดเป็นงานเขียนที่นิยมศึกษารูปแบบหนึ่งในฐานะตัวบทวรรณคดีปรัชญา สังคมวิทยา และจิตวิทยา เพื่อนิยามคุณลักษณะของความเป็นเม็กซิกันและอัตลักษณ์เม็กซิกัน นักเขียนความเรียงเม็กซิกัน การ์โลส กอนซาเลส เปญา (Peña, 1972, p. 329) กล่าวถึงลักษณะของความเรียงเม็กซิกันช่วงต้นศตวรรษที่ 20 และนักเขียนความเรียงที่โดดเด่นไว้ใน “ประวัติศาสตร์วรรณคดีเม็กซิกัน” (*Historia de la literatura mexicana*) ว่าจุดเปลี่ยนทางสังคมและการเมืองเม็กซิกันเกิดขึ้นจากแนวคิดที่เป็นปฏิปักษ์ต่อระบอบปอร์ฟีริโอ (porfiriato) กล่าวคือเป็นระบบการปกครองของเผด็จการปอร์ฟีริโอ ดีอาซ (Porfirio Díaz) (1876-1911) ทั้งนี้ โรดริเกซชี้ให้เห็นว่า วรรณคดีเม็กซิกันช่วงทศวรรษที่ 40 มีลักษณะสำคัญสองประการคือ ประการแรก การเปลี่ยนผ่านของภาพแทนชนบทที่แตกต่างจากความเป็นเมือง และประการที่สอง การจัดตั้งสถาบันต่าง ๆ มีอิทธิพลต่อความหมายและรูปแบบวัฒนธรรมเม็กซิกันหลังการปฏิวัติเม็กซิกัน งานเขียนช่วงนี้จึงมีลักษณะของการวิเคราะห์เกี่ยวกับรากเหง้า อัตลักษณ์ และความเป็นชาติเม็กซิกัน อีกทั้งยังแสดงถึงรูปแบบการค้นหาความหมายของมายาคติ ความเชื่อ ความลุ่มหลงรูปแบบความหมายใหม่ๆ ที่เดิมเคยเป็นมรดกสืบทอดมาตั้งแต่ยุคอาณานิคม (Rodríguez, 2008, p. 203) ส่วนในทัศนะของโฆเซ หลุยส์ มาร์ติเนซ (José Luis Martínez) กล่าวว่าวรรณคดีเม็กซิกันช่วงทศวรรษ 40 เปรียบเสมือนการปรับเปลี่ยนโฉมใหม่ โดยบรรลุความปรารถนาทางปัญญาอันเจริญงอกงาม ความรู้ทางปัญญาของวัฒนธรรมตะวันตก รวมถึงค้นหาโฉมหน้าอื่นที่แตกต่างจากประวัติศาสตร์เม็กซิกันเองและจากประวัติศาสตร์ตะวันตก นักเขียนความเรียงที่ทรงอิทธิพลช่วงยุคดังกล่าวคือ อัลฟอนโซ เรเยส และ อ็อกตาวิโอ ปาซ (Rodríguez, 2008, pp. 228-230) ดังนั้นตัวบทความเรียง “เขาวงกตแห่งความโดดเด่น” ซึ่งเขียนในปีค.ศ. 1950 แสดงถึงนิยามความเป็นเม็กซิกันที่มีมุมมองหลากหลาย

2.2 ความโดดเด่นและอัตลักษณ์เม็กซิกัน

โดยทั่วไปแล้วอัตลักษณ์เม็กซิกันมีความโดดเด่นเป็นรากฐานสำคัญ จากบทความเรื่อง *Mask and Mirrors: Octavio Paz's Search for Mexican Identity* ลินดา บี ฮอลล์ (Hall, 1972)

ชี้ให้เห็นว่าอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่มีความมากกว่าปัจเจกเดี่ยว และตัวตนอื่นที่เป็นส่วนหนึ่งของปัจเจกนั้น เป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กันและไม่ใช่ของกัน ทั้งนี้ฮอลล์ยังแสดงให้เห็นว่าความโดดเดี่ยวของชนเม็กซิกันเกิดจากการปะทะกันทางรากเหง้าที่แตกต่างกันอย่างต่อเนื่อง ระหว่างชนพื้นเมืองกันเอง ระหว่างชนพื้นเมืองและคนสเปน ระหว่างชนเม็กซิกันและชาวตะวันตกในช่วงศตวรรษที่ 19 และระหว่างชนเม็กซิกันและคนอเมริกัน ดังนั้นชนเม็กซิกันจึงหวาดระแวงโลกภายนอกและไม่กล้าเผชิญหน้า อีกทั้งยังหวาดกลัวตนเองโดยไม่กล้าเปิดใจยอมรับตนเองและค้นหาสาเหตุ

ความโดดเดี่ยวและอัตลักษณ์เม็กซิกันยังเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันตลอดช่วงเวลาประวัติศาสตร์เม็กซิโก ในบทความ *Algunos presupuestos y alcances interpretativos de El laberinto de la soledad* แอนโทนี สแตนตัน (Stanton, 2000) ตั้งคำถามต้อบท “เขาวงกตแห่งความโดดเดี่ยว” ว่าจัดเป็นงานเขียนประเภทใด เขากล่าวว่าอาจจะไม่ได้เป็นงานวรรณกรรมประเภทความเรียงเท่านั้น เพราะวาทกรรมเขียนนี้นำไปใช้เป็นแบบเรียนสำคัญในการเรียนการศึกษาของประเทศเม็กซิโก และนำไปสู่ข้อถกเถียงเกี่ยวกับอัตลักษณ์และคุณค่าความเป็นเม็กซิกัน ต้อบทความความเรียงดังกล่าวไม่ได้ชี้ให้เห็นเฉพาะจิตวิญญาณแห่งชาติหรือคุณลักษณะของชนเม็กซิกันเท่านั้นที่เปลี่ยนแปลงตลอดประวัติศาสตร์ ในอีกมุมหนึ่งสแตนตันกล่าวไว้ว่า เราควรพิจารณาข้อวิพากษ์โต้แย้งที่ไม่หยุดนิ่ง เพราะข้อวิพากษ์ระหว่างความโดดเดี่ยวและสังคมเม็กซิกันมีความหมายที่เปลี่ยนแปลงในประวัติศาสตร์เม็กซิโก (Stanton, 2000, p. 452)

ขณะที่มานูเอล ดูรัน (Durán, 1999) กล่าวถึงปาซว่าสามารถยอมรับและปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกับสังคมอื่นได้ มุมมองของปาซส่งผลกระทบต่องานเขียนความเรียง ในบทความวิชาการเรื่อง *Remembering Octavio Paz* ดูรันกล่าวถึงประสบการณ์ของปาซซึ่งมีโอกาสพำนักอยู่ต่างประเทศมีส่วนร่วมในการจัดทำวารสารวรรณคดี เป็นผู้่วิพากษ์วิจารณ์ทั้งงานเขียนผู้อื่นและตนเอง ปาซยังมีโอกาสพบปะกับนักคิดกลุ่มนิคมกษัตริย์ช่วงสงครามกลางเมืองสเปน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางศิลปะและวรรณคดีร่วมกับกลุ่มหัวก้าวหน้าของฝรั่งเศส ปาซเองในฐานะนักปรัชญาและกวีจึงเป็นผู้ที่ “ตระหนักมิติทางสังคมในผลงานตัวเอง” (Durán, 1999, p. 102)

อย่างไรก็ดี วิธีการนำเสนอและการสรุปคุณลักษณะและอัตลักษณ์ของชนเม็กซิกันของปาซ กลับเป็นที่ตั้งคำถามว่างานของปาซเกิดจากทัศนคติและประสบการณ์ในแบบฉบับของปาซ อีกทั้งการใช้ระเบียบวิธีเขียนงานของปาซเองมีลักษณะที่ไม่เป็นกลาง ในบทความวิชาการ *Ideology and Society in El Laberinto de la soledad, by Octavio Paz* วิลเลียม เอช เคทรา (Katra, 1986)

ได้วิพากษ์วิธีคิดและอุดมการณ์ของปาสทอร์ โดยชี้ให้เห็นว่าปาสทอร์นำเสนอบุคลิกภาพเชิงลบของคนฮิสแปนิกและความโดดเดี่ยวในการนิยามอัตลักษณ์เม็กซิกัน เคทรา กล่าวว่าปาสทอร์มีแนวคิด “อัตติภาวะนิยมแบบแง่ลบ” (existentialist pessimism) เพราะความเรียงของเขาได้รับอิทธิพลจากมาร์กซ์ นิซเซ เบลค และฟรอยด์ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการไม่คาดหวังกับอนาคตของมนุษย์และปฏิเสธคุณค่าแก่นสารของมนุษย์ มุมมองดังกล่าวมีอิทธิพลต่อความคิดของกลุ่มปัญญาชนและรูปแบบอุดมการณ์ในสังคมเม็กซิกัน นอกจากนี้แล้ว ปาสทอร์ตัวอย่างเปรียบเทียบคุณลักษณะของคนเม็กซิกันที่มีลักษณะขัดแย้งกันกับความเป็นจริงหรือไม่ได้มีมาตรฐานเดียวกัน แม้กระทั่งการยกตัวอย่างกลุ่มปาสทอร์ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ผสมเม็กซิกัน-อเมริกันที่อาศัยในสหรัฐอเมริกายังเป็นสิ่งที่สังเกตว่า เหตุใดปาสทอร์จึงเกริ่นนำกลุ่มดังกล่าวในบทแรก แทนที่จะกล่าวถึงคนเม็กซิกันที่เป็นกลุ่มกระแสหลักในเม็กซิโก ในทำนองเดียวกันความน่าเชื่อถือเรื่องภาพแทนเกี่ยวกับความเป็นผู้ชายเม็กซิกันแสดงให้เห็นว่าปาสทอร์เสนอคุณลักษณะเฉพาะผู้ชายในลักษณะเชิงบวกเท่านั้น ขณะที่ความเป็นผู้หญิงเม็กซิกันกลับแสดงถึงคุณลักษณะทั้งเชิงบวกและเชิงลบ

หลังจากการทบทวนวรรณกรรมงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับประเด็นข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยต้องการศึกษาว่าความเรียง “เขาวงกตแห่งความโดดเดี่ยว” แสดงรูปแบบคุณลักษณะของคนเม็กซิกันใดบ้าง แนวคิดความโดดเดี่ยวเกี่ยวข้องกับอย่างไรกับนิยามอัตลักษณ์เม็กซิกัน และความโดดเดี่ยวช่วยให้คนเม็กซิกันสามารถนิยามอัตลักษณ์เม็กซิกันได้อย่างสมบูรณ์และรอบด้านได้อย่างไร

3. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความโดดเดี่ยวซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างคุณลักษณะของคนเม็กซิกันในความเรียง “เขาวงกตแห่งความโดดเดี่ยว”
2. เพื่ออภิปรายความสัมพันธ์ของความโดดเดี่ยว คุณลักษณะของคนเม็กซิกัน และอัตลักษณ์เม็กซิกันในความเรียง “เขาวงกตแห่งความโดดเดี่ยว”

4. วิธีการดำเนินงานวิจัย

1. ศึกษาและคัดเลือกตัวบทความความเรียงเม็กซิกันศตวรรษที่ 20 ที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์เม็กซิกัน
2. กำหนดขอบเขต กลุ่มเป้าหมาย จำนวน สัดส่วน และหลักคุณภาพการวิจัยความเรียงที่ใช้ศึกษา

3. เก็บข้อมูลงานวิจัยทางเอกสารที่เกี่ยวข้องกับบริบทประวัติศาสตร์ การเมือง สังคม และวรรณคดี

4. อภิปรายผลแนวคิดความโดดเดี่ยว คุณลักษณะคนเม็กซิกัน และอัตลักษณ์เม็กซิกัน

5. กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสารจากตัวบทวรรณกรรมประเภทความเรียง และจากเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ การเมือง สังคม วัฒนธรรม และวรรณกรรมเม็กซิกัน เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดความโดดเดี่ยว (Solitude) และอัตลักษณ์ (Identity)

6. ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตตัวบทที่ใช้วิจัยคือ เลือกศึกษาวรรณกรรมประเภทความเรียง “เขาวงกตแห่งความโดดเดี่ยว” (*El laberinto de la soledad*) โดยประกอบด้วยความเรียงย่อยจำนวน 8 เรื่อง คือ “กลุ่มป่าชุกโกและกลุ่มสุดขอบอื่นๆ” (*El pachuco y otros extremos*) “หน้ากากเม็กซิกัน” (*Máscaras mexicanas*) “นักบุญทุกองค์ในวันสมโภชนักบุญ” (*Todos santos, día de muertos*) “ลูกหลานของนางมาลินเช” (*Los hijos de la Malinche*) “การพิชิตและอาณานิคม” (*Conquista y Colonia*) “จากการประกาศเอกราชสู่การปฏิวัติ” (*De la Independencia a la Revolución*) “ปัญญาเม็กซิกัน” (*La inteligencia mexicana*) และ “วันของพวกเรา” (*Nuestros días*) ส่วนขอบเขตด้านเนื้อหาผู้วิจัยกำหนดประเด็นหลักที่ใช้ศึกษาคือ ความโดดเดี่ยวและอัตลักษณ์เม็กซิกัน โดยประกอบด้วยแนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ชาติพันธุ์เม็กซิกัน ความเป็นผู้ชายและผู้หญิงเม็กซิกัน เทศกาลวันแห่งผู้วายชนม์ มายาคติเรื่องอคติทางเพศ การปะทะปะสานทางศาสนา อุดมการณ์การเมืองและสังคมจากตะวันตก การปฏิวัติเม็กซิกัน สำหรับขอบเขตด้านเวลาผู้วิจัยเลือกศึกษาความเรียงเม็กซิกันที่เขียนในศตวรรษที่ 20 คือ “เขาวงกตแห่งความโดดเดี่ยว” (1950)

7. อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า ความโดดเดี่ยวเป็นแก่นรากฐานสำคัญที่ปรากฏในความเรียงทุกเรื่อง ที่ศึกษา และยังเป็นส่วนสำคัญในการสร้างคุณลักษณะและอัตลักษณ์เม็กซิกันที่เป็นภาพรวมทั้งหมด ผู้วิจัยจะชี้ให้เห็นว่าความโดดเดี่ยวมีลักษณะอย่างไรและส่งผลกระทบต่อคุณลักษณะสำคัญของคนเม็กซิกันอย่างไรบ้าง บริบททางสังคมที่ปรากฏในความเรียงมีส่วนสำคัญอย่างไร โดยปัจจัยที่

กล่าวมานำไปสู่การสร้างอัตลักษณ์เม็กซิกันโดยรวมจากความเรียงที่เลือกศึกษาทั้งหมดจำนวน 8 เรื่อง

7.1 ความโดดเดี่ยวและคุณลักษณะของคนเม็กซิกัน (Solitude and Mexican Characteristics)

ความโดดเดี่ยวเป็นโครงสร้างทางอารมณ์ที่มีนัยยะสำคัญยิ่งต่อการศึกษาคุณลักษณะและอัตลักษณ์เม็กซิกัน เพราะว่าสภาวะดังกล่าวแสดงถึงความรู้สึกนึกคิด ประสบการณ์ และทัศนคติของคนเม็กซิกันที่มีต่อปัจเจกเม็กซิกัน ชาติเม็กซิกัน ภูมิภาคลาตินอเมริกา และความเป็นตะวันตก ความโดดเดี่ยวยังมีขอบเขตที่กว้างขวางกว่าปริมณฑลทางอารมณ์ความรู้สึกนึกคิด เพราะเป็นกุญแจสำคัญที่ช่วยให้คนเม็กซิกันเกิดจิตสำนึกที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของคนเม็กซิกัน คนเม็กซิกันไม่จำเป็นต้องอยู่แบบสันโดษในพื้นที่ที่ปิดตาย หรือพยายามสร้างกำแพงป้องกันตนเองจากความเป็นอื่นเพื่อธำรงจิตวิญญาณเม็กซิกันเฉพาะตัว ในทางกลับกันคนเม็กซิกันสามารถเปิดใจยอมรับจิตวิญญาณอื่นที่เป็นสากลได้ เพราะจะช่วยให้คนเม็กซิกันก้าวออกจากความโดดเดี่ยว และยอมรับว่าคุณลักษณะอื่นก็จัดเป็นแม่แบบเข้าหลอมอัตลักษณ์เม็กซิกันเหมือนกัน เช่นเดียวกับที่สแตนตันกล่าวไว้ว่า “ส่วนท้ายของความเรียงสามารถตีความได้ว่าเปรียบเสมือนการปลดปล่อยที่เป็นอิสระซึ่งก็เป็นบทลงโทษรูปแบบใหม่ แต่เป็นบทลงโทษที่นำไปสู่ทางออกที่เป็นไปได้ กล่าวคือ เมื่อเดินออกจากเขาวงกตแห่งความโดดเดี่ยวของประวัติศาสตร์ชาติ คนเม็กซิกันก้าวสู่เขาวงกตอีกแห่งที่กว้างขวางขึ้น นั่นก็คือเขาวงกตแห่งวัฒนธรรมสากล” (Stanton, 2000, p. 454) เพื่อตอบคำถามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยคือ 1) เพื่อศึกษาความโดดเดี่ยวซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์เม็กซิกัน โดยรวมในความเรียง และ 2) เพื่ออภิปรายความสัมพันธ์ของความโดดเดี่ยว คุณลักษณะของคนเม็กซิกัน และอัตลักษณ์เม็กซิกันโดยรวมที่ปรากฏในความเรียง ผู้วิจัยจึงอภิปรายผลความสัมพันธ์ของความโดดเดี่ยวและคุณลักษณะของคนเม็กซิกันที่ละความเรียงดังนี้

“กลุ่มปาซูกอและกลุ่มสุดขอบอื่นๆ” (El pachuco y otros extremos)

ความโดดเดี่ยวและการจัดการกับความโดดเดี่ยวเป็นสารสำคัญของความเรียงเรื่องนี้ซึ่งมีส่วนทำให้คนเม็กซิกันมีคุณลักษณะต่างๆ โดยพื้นฐานแล้วความโดดเดี่ยวเป็นคุณลักษณะสากล (universalidad) ของมนุษย์ ไม่เพียงแต่คนเม็กซิกันหรือกลุ่มปาซูกอ แต่มนุษยชาติบนสังคมนี้นี้ก็มีความโดดเดี่ยวร่วมกันทั้งสิ้น ส่วนความโดดเดี่ยวแบบเม็กซิกันมีคุณลักษณะเฉพาะตัว

(particularidad) ซึ่งเกิดจากปัจจัยทางประวัติศาสตร์ช่วงที่ชนพื้นเมืองเม็กซิกันต้องปรับตัวยอมรับการเข้ามาของเจ้าอาณานิคมสเปน ในทำนองเดียวกันปาซจึงใช้กลุ่มปาซโกเป็นตัวอย่างกรณีศึกษา ปาซโกเป็นกลุ่มคนที่มีเชื้อสายผสมระหว่างเม็กซิกัน-อเมริกันและอพยพไปอยู่ในพื้นที่ทางตอนเหนือของเม็กซิโกในอดีตหรือสหรัฐอเมริกาในปัจจุบัน ดังนั้นปาซโกเป็นเสมือนคนพื้นเมืองที่เผชิญกับความเป็นอื่นและมีความโดดเด่น พวกเขาสูญเสียมรดกทางความเชื่อ ภาษา ศาสนา ประเพณี และวิถีชีวิตแบบเม็กซิกัน และเหลือเพียงร่างกายและจิตวิญญาณที่ต้องเผชิญกับการจับจ้องจากคนอเมริกัน ทั้งนี้สังคมอเมริกันตัดสินว่าปาซโกมีคุณลักษณะของ “ผู้รุกราน” (perturbador) “วีรบุรุษที่ชั่วร้าย” (héroes malditos) “อาชญากร” (delincuente) และ “นอกรีต” (pervertido) การแสดงตัวตนและเครื่องแต่งกายยิ่งทำให้ปาซโกมีลักษณะเหมือนตัวตลกไร้ “ความขัน” (impasible) และ “ร้ายกาจ” (siniestro) เป็นสิ่งมีชีวิตที่มี “การเหยียดหยามตนเอง” (autohumillación) พวกเขาต้องการปรับตัวให้เข้ากับสังคมอเมริกัน และถูกเฝ้ามองและประเมินค่า เพราะว่าเป็นเม็กซิกันผู้บุกรุก แต่พวกเขาไม่รู้สึกโดดเด่นเพราะการถูกเฝ้าติดตามและถูกจับจ้อง สามารถดำรงอัตลักษณ์ทั้งสองรูปแบบโดยที่ไม่ได้เอนเอียงไปทางใดทางหนึ่ง ไม่ได้โยยหาอัตลักษณ์เม็กซิกัน และก็ไม่ได้ถูกกลืนอย่างเบ็ดเสร็จจากอัตลักษณ์อเมริกัน

จากตัวอย่างกลุ่มชาวปาซโก ปาซชี้ให้เห็นว่าคนเม็กซิกันที่อาศัยในเม็กซิโกไม่กล้าที่จะมองโลกตามความเป็นจริง คนเม็กซิกันเป็นผู้ที่เลือก “อยู่ตามลำพัง” (solitario) และ “เก็บตัว” (cerrado) ในทางกลับกันหากว่าคนเม็กซิกันเปลี่ยนเป็นผู้ที่เริ่มค้นหาตัวตนและเกิด “ความพึงพอใจตนเอง” (autosatisfacción) จากภายในเสียก่อน ก็จะทำให้เกิดจิตสำนึกรู้ที่มาที่ไปของตนเอง กลายเป็นผู้ที่สามารถ “ปรับรับความเป็นอื่น” (adaptable) แม้ว่าบางครั้งคนเม็กซิกันอาจจะมีลักษณะที่ “ดื้อดึง” (obstinado) ไม่โอนอ่อนผ่อนตาม หรือไม่ปล่อยให้โดนกลืนกินจากคุณลักษณะอื่น โดยเบ็ดเสร็จสมบูรณ์ เช่นเดียวกับปาซโกซึ่งจัดเป็นเม็กซิกันอื่นหรือสุดขอบ อย่างไรก็ตามคุณลักษณะของคนเม็กซิกันที่เก็บตัวสันโดษ ต้องการแสวงหารากเหง้าตนเอง ยอมรับรับกับความเป็นอื่น และยึดมั่นที่จะไม่ถูกกลืนกิน ต่างหลอมรวมให้คนเม็กซิกันยังมีลักษณะของผู้ที่เป็น “ปริศนาลึกลับ” (enigmático) ฉะนั้นการทำความเข้าใจอัตลักษณ์อื่นเป็นคุณสมบัติหนึ่งที่ปาซต้องการชี้ให้เห็นว่า แม้คนเม็กซิกันจะรู้สึกแตกต่างหรือไม่เป็นที่ยอมรับจากผู้อื่น แต่เมื่อคนเม็กซิกันเข้าใจตนเองและคนเม็กซิกันอื่น จะทำให้คนเม็กซิกันอยู่กับความโดดเด่นและปรับตัวได้ กรณีของชาวปาซโกแสดงให้เห็นว่าการปรับตัวให้เข้ากับอัตลักษณ์อเมริกัน จะทำให้พวกเขาไม่รู้สึก

โดดเดี่ยวและมีคุณลักษณะเฉพาะตัวบางประการ ในทำนองเดียวกันคนเม็กซิกันก็ควรยอมรับการเปลี่ยนแปลงและปรับรับความเป็นสเปนที่เข้ามาผสมผสานกับความเป็นเม็กซิกันด้วย

“หน้ากากเม็กซิกัน” (Máscaras mexicanas)

ในความเรียงนี้ชี้ให้เห็นว่าคนเม็กซิกันเลือกปิดกั้นตนเองจากสังคมภายนอก แทนที่จะทำความเข้าใจตนเองว่าเป็นปัจเจกที่เกิดมาพร้อมกับความโดดเดี่ยวดังที่ปรากฏในความเรียง “ปาซูกอ และกลุ่มสุดขอบอื่นๆ” พวกเขา กลับเลือกไม่มองสะท้อนตนเอง สร้างกำแพงปิดกั้น และไม่ยอมรับว่าสเปนเป็นส่วนหนึ่งของพวกเขา คนเม็กซิกันจึงสวมใส่หน้ากากเพื่อเลือกแสดงและปกปิดความรู้สึกนึกคิดบางประการที่มีต่อเจ้าอาณานิคมสเปน เมื่อคนเม็กซิกันเลือกอยู่ในอาณาเขตปลอดภัย นั่นก็คือคนเม็กซิกันไม่ปรารถนายอมรับความเป็นสเปน ก็กลับทำให้พวกเขา ยิ่งหลงทาง และไม่สามารถหาทางออกจากเขาวงกตแห่งความโดดเดี่ยวได้ ปาซูกอชี้ให้เห็นว่าความโดดเดี่ยวแบบเม็กซิกัน ไม่ได้เต็มไปด้วยความเงียบ ความสงบนิ่ง ความเดี๋ยวตาย และความว่างเปล่า เบื้องลึกจิตใจคนเม็กซิกันเต็มไปด้วยการขัดขืน การต่อสู้ และความไม่พอใจ ปาซูกอเปรียบเทียบว่าคนเม็กซิกันยังเลือกไม่เป็น “นาร์ซิสซัส” (Narciso) เพราะยังมีความหวาดกลัวต่อทั้งสังคมภายนอกและตัวตนเอง จึงทำให้ไม่สามารถค้นพบทางออกจากความโดดเดี่ยวได้ นอกจากนี้แล้วความโดดเดี่ยวยังส่งผลต่อทัศนคติและนิยามผู้หญิงเม็กซิกันเช่นกัน ผู้หญิงถูกสร้างกำแพงปิดกั้นด้วยกรอบแนวคิดผู้ชายเม็กซิกัน ผู้หญิงต้องเป็นผู้เก็บตัว รักนวลสงวนเนื้อสงวนตัว ไม่มีโอกาสแม้กระทั่งจะอยู่ตามลำพัง เนื่องจากนิยามผู้หญิงเม็กซิกันเกิดจากการเชื่อมโยงผู้หญิงกับเพศสรีระที่เป็นอวัยวะเพศหญิง กล่าวคือผู้หญิงเป็นเพศที่มี “รอยเปิดแยก” (rajada) จึงทำให้สถานะและบทบาทเป็นรองกว่าเพศชาย ภาระของความเป็นผู้หญิงทั้งในระดับปัจเจก ระดับชาติ และระดับสากล จึงมีหน้าที่สืบสร้างดำรงเผ่าพันธุ์และเป็นส่วนเสริมเติมเต็มให้ผู้ชาย

คนเม็กซิกันจึงมีลักษณะที่ย้อนแย้งและมีสองสภาวะ มีพฤติกรรมแสดงออกที่ไม่ตรงกับสิ่งที่ต้องการจะสื่อสาร กล่าวได้ว่ามีลักษณะที่ “ปิดขังตนเอง” (encerrado) และ “สงวนท่าที” (preservado) ซึ่งแสดงให้เห็นผ่านการสื่อสารทั้งในรูปแบบวจนภาษาและอวจนภาษา ทั้งนี้แล้ว “การพูดเท็จ” (mentira) ยังเป็นอีกกลวิธีหนึ่งที่ช่วยปิดบังความจริงและป้องกันตนเองภายใต้หน้ากากที่พวกเขาสวมใส่ ทว่าการพูดเท็จและการสื่อสารที่ไม่ตรงไปตรงมากลับกลายเป็นประเด็นที่ปาซูกอตั้งข้อสังเกตว่า ช่วยแสดงถึงความเป็นเม็กซิกัน ได้ชัดเจนและเป็นตัวตนดั้งเดิมที่สุด อีกคุณลักษณะที่สำคัญคือ เรื่องเพศชายเป็นใหญ่ส่งผลต่อแนวคิดความเป็นผู้ชายเม็กซิกันใน

อุดมคติ กล่าวคือผู้ชายเม็กซิกันต้องมีคุณลักษณะดังนี้เช่น “การรักษาระยะห่าง” (distanciamiento) “การปิดบัง” (hermetismo) “ความแข็งแกร่งไม่หวั่นไหว” (estoicismo) และ “ความไม่เปราะบาง” (invulnerabilidad) ขณะที่ผู้หญิงเม็กซิกันตามความปรารถนาของสังคมต้องมีลักษณะ “เป็นส่วนเสริมเติม” (suplementaria) “อดกลั้น” (torelante) และ “เพิกเฉย” (indiferente) นอกจากนี้ภายใต้หน้ากากเม็กซิกันยังแสดงให้เห็นว่า คนเม็กซิกันยอมรับและยึดถือ “แบบแผน” (forma) และ “สูตรสำเร็จ” (fórmula) องค์ความรู้ทางปรัชญา การเมือง สังคม วรรณคดีจากต้นแบบที่หลากหลาย แม้ว่าแบบแผนและสูตรสำเร็จที่รับจากตะวันตกเมื่อผสมผสานกับความเป็นเม็กซิกันทำให้เกิดความหลากหลายที่ลึกซึ้งและขัดแย้งกันในตัวเอง ไม่มีทางออก ไม่เป็นตัวของตัวเองเช่นนี้ ทว่ากลับกลายเป็นอัตลักษณ์เม็กซิกันได้เช่นกัน

“นักบุญทุกองค์ในวันสมโภชนักบุญ” (Todos santos, día de muertos)

หลังจากการกลายเป็นอาณานิคมตะวันตก ความโดดเดี่ยวเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้คนเม็กซิกันแสดงคุณลักษณะและทัศนคติผ่านการจัดงานสังสรรค์ (fiesta) ในงานสังสรรค์คนเม็กซิกันมีโอกาสดูตนเองออกสู่สังคม คนที่เคยเก็บตัวเงียบก็สามารถเปิดเผยความลับ แลกเปลี่ยนปัญหาต่างๆ ให้คนอื่นฟัง แต่ว่าการสังสรรค์ไม่ได้จบลงที่ความสุขสนุกสนานเพียงเท่านั้น บางครั้งนำไปสู่การทะเลาะเบาะแว้ง การด่าทอ การยิงปืน และการใช้มีดแทงกัน ในมุมมองของประชากรสังสรรค์ไม่ได้มีเพียงความรื่นเริง แต่คนเม็กซิกันค้นหาหนทางเพื่อต้องการหลีกเลี่ยงจากตนเอง ขอมปีนข้ามกำแพงแห่งความโดดเดี่ยวที่กักขังพวกเขา ในอีกประการหนึ่งงานเลี้ยงสังสรรค์ช่วยชดเชยสภาวะความโดดเดี่ยวไว้เพียงชั่วคราว ทุกครั้งที่คนเม็กซิกันเผยตัวตนและแสดงจิตใต้สำนึกที่โดนกดทับจากอาณานิคมสเปนมากเท่าใดก็ตาม คนเม็กซิกันก็จะเกิด “บาดแผล” (herida) ที่ข้ำเดือนความเป็น “ลูกกำพร้า” (orfandad) ซึ่งเกิดจากการถูกตัดขาดจากความเป็นเม็กซิกันชนพื้นเมือง เทวดานาน และความฝันแผ่นดินแม่ งานเลี้ยงสังสรรค์จึงเป็นเสมือนพื้นที่ซึ่งช่วยให้คนเม็กซิกันออกจากความโดดเดี่ยว เขียวยาบาดแผลทางประวัติศาสตร์จากการตกเป็นอาณานิคม และช่วยให้เข้าใจความเป็นเม็กซิกัน ได้อย่างรอบด้านมากขึ้น

ความโดดเดี่ยวยังเป็นปัจจัยกระตุ้นให้คนเม็กซิกันแสดงคุณลักษณะและทัศนคติบางประการ ซึ่งช่วยให้คนเม็กซิกันจากเดิมที่เป็นคน “ปิดขังตัว” (encerrado) และ “สันโดษ” (solitario) กลายเป็นคน “เปิดเผย” (abierto) โดยสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วยรูปแบบเจตนาแตกต่างหลากหลาย เช่น การล้อเลียน การเสียดสี การสร้างความไว้วางใจ การทะเลาะเบาะแว้ง

การแก้แค้น การสารภาพ นอกจากนี้ยังช่วยให้คนเม็กซิกันยอมรับความเชื่อทางคริสต์ศาสนาที่ชาวสเปนนำเข้ามาเผยแพร่และผสานกลิ่นกับความเชื่อชนพื้นเมืองเม็กซิกันเดิมได้ กล่าวได้ว่าเป็น “การจัดระเบียบใหม่” (reordenar) ให้แก่คุณลักษณะและระบบความเชื่อดั้งเดิมของคนเม็กซิกันด้วย ด้วยเหตุนี้เทศกาลวันแห่งผู้วายชนม์ (Día de muertos) เป็นตัวอย่างงานสร้างสรรค์ที่ชัดเจนซึ่งแสดงถึงความโกลาหลและคุณลักษณะของคนเม็กซิกัน เทศกาลดังกล่าวช่วยลดระดับความโดดเดี่ยว สลายพรมแดนระหว่างโลกคนเป็นและโลกคนตายให้มาบรรจบเชื่อมต่อประสานกันได้ คนเม็กซิกันต่างตั้งแท่นบูชาถวายอาหารและเครื่องดื่ม และอยู่ร่วมสังสรรค์กับวิญญาณคนรักที่จากไปทั้งที่บ้านและที่ฝั่งศพ อีกประการหนึ่งยังแสดงให้เห็นถึงการผสานกลิ่นความเชื่อทางศาสนา ระหว่างจักรวาลวิทยาของชนพื้นเมืองแอซเท็ก ทุกสรรพสิ่งเกิดดับตาม “รอบวัฏจักร” (ciclo) เชื่อเรื่อง “การกลับมาเกิดใหม่” (renacimiento) และความเชื่อคริสต์ศาสนาที่ว่าวิญญาณผู้ตายจะไปพบพระเจ้า ในเทศกาลดังกล่าวผู้คนจึงประดับประดาแท่นบูชาที่แสดงถึงการผสมผสานกับความเชื่อทั้งสอง (เช่น เทียนหอม ประติมากรรมหัวกะโหลก ขนมนึ่งผู้วายชนม์ ดอกดาวเรือง เหล้าเตกิลารูปภาพผู้ตาย รูปภาพพระเยซูคริสต์ รูปภาพนักบุญประจำวัน ไม้กางเขน ฯลฯ)

“ลูกหลานของนางมาลินเช” (Los hijos de la Malinche)

ในความเรียงนี้แนวคิดเรื่องความโดดเดี่ยวมีบางส่วนที่คล้ายคลึงกับความเรียง “หน้ากากเม็กซิกัน” ในประเด็นที่ว่าคนเม็กซิกันยังสร้างกำแพงปิดกั้นจากสังคมภายนอก เพราะยังไม่สามารถยอมรับได้ว่าอัตลักษณ์สเปนเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์เม็กซิกัน ภาพเหตุการณ์อดีตเกี่ยวกับการถูกพิชิตยึดครองจากเจ้าอาณานิคมสเปนยังเป็นความทรงจำที่ตามหลอกหลอนคนเม็กซิกันอยู่ ปาซกล่าวถึงนางมาลินเชซึ่งเป็นหญิงชนพื้นเมืองเม็กซิกันที่มีความสามารถในการสื่อสารเจรจาและกลายเป็นภรรยาของเอร์นัน กอร์เตซ ซึ่งเป็นนักเดินเรือชาวสเปนที่เข้ามาพิชิตยึดครองเม็กซิโก นางมาลินเชเป็นหมุดหมายสำคัญในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความโดดเดี่ยว และการสร้างคุณลักษณะของคนเม็กซิกันจนกระทั่งกลายเป็นมายาคตินางมาลินเช (Malinche mítica) ซึ่งเป็นต้นแบบความเชื่อที่ว่าอารยธรรมเม็กซิกันถูกพิชิตยึดครองจากเจ้าอาณานิคมสเปน ดังนั้นจะเห็นได้ว่า คนเม็กซิกันยังรู้สึกโดดเดี่ยว ยึดติดกับภาพความทรงจำที่กลายเป็นส่วนหนึ่งของอาณานิคมสเปน ต้องต่อสู้กับ “แก่นแท้ตนเองในจินตภาพ” (entidad imaginaria) และเผชิญกับ “ความเป็นจริงที่ตามหลอกหลอน” (realidad fantasmagórica) คนเม็กซิกันต้องทนอยู่กับภาพที่สร้างขึ้นมาเอง โดยไม่สามารถกำจัดออกไปได้ และเกิดความรู้สึก

หวาดกลัวที่จะเป็นตัวเอง ด้วยเหตุนี้คนเม็กซิกันใช้คำอุทานสบถที่กล่าวถึงนางมาลินเชเพื่อช่วย
ขจัดเซชความโดดเดี่ยวจากการเป็นลูกกำพร้าจากเหตุการณ์ที่นางมาลินเชแปรพักตร์ไปกับเจ้า
อาณานิคมสเปน

ความโดดเดี่ยวและมายาคตินางมาลินเชจึงเกี่ยวข้องกันและทำให้คนเม็กซิกันมี
คุณลักษณะของการกีดกันทางเพศ (sexismo) ซึ่งสร้างข้อเปรียบเทียบนิยามความเป็นผู้หญิง
เม็กซิกันระหว่างนางมาลินเชว่าเป็น “ผู้หญิงที่ไม่ดี” (หญิงชั่วร้าย ทยศ ยอมเปิดออก และขายชาติ)
และพระแม่กวาดาลูเป (La Virgen de Guadalupe) ซึ่งเป็น “ผู้หญิงที่ดี” (หญิงบริสุทธิ์ ชำรงคุณค่า
ศูนย์รวมความเป็นเม็กซิกัน) คำสบถอุทานในภาษาสเปนแบบเม็กซิกันที่กล่าวถึงนางมาลินเช
จึงเป็นผู้หญิงในแง่ลบ ในมุมมองของปราชญ์เม็กซิกันใช้กริยา “chingarse”⁴ ซึ่งหมายถึงการ
กระทำให้เสียหายหรือการเปิดออกซึ่งมีนัยยะเรื่องเพศในสำนวนต่าง ๆ เช่น ผู้ชายเม็กซิกันเป็น
“ผู้ที่กระทำชำเรา” (chingar) โดยปราศจากการสมยอมของ “ผู้หญิงที่ถูกกระทำ” (chingada) กริยา
ดังกล่าวจึงเป็นการสร้างความรุนแรงต่อผู้อื่น และเห็นได้ว่าผู้ที่กระทำแสดงให้เห็นถึงอำนาจที่มี
มากกว่าผู้ที่ถูกกระทำ ตัวอย่าง คำสบถอีกคำคือ “ลูกหลานของแม่ที่ถูกล่วงละเมิด” (¡Hijos de la
chingada!) สิ่งนี้ไม่เพียงแต่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางเพศระหว่างเอิร์นัน กอร์
เตซ และนางมาลินเช เท่านั้นแต่ยังเป็นโครงสร้างเชิงอำนาจทางสังคมระหว่างเจ้าอาณานิคม
ตะวันตกและชนพื้นเมืองเม็กซิกันทุกคน การสบถคำดังกล่าวยังแสดงให้เห็นความปรารถนาของ
คนเม็กซิกันที่ต้องการปฏิเสธความเป็นสเปนโดยปักหมุดต้นตอความผิดให้นางมาลินเชซึ่งถูก
ลดทอนคุณค่าและกลายเป็นเหยื่อผู้ถูกกระทำชำเรา

“การพิชิตและอาณานิคม” (Conquista y Colonia)

ความเรียงนี้แสดงให้เห็นว่าศาสนาคริสต์เป็นปัจจัยที่ช่วยขจัดเซชความโดดเดี่ยวของคน
เม็กซิกัน หลังจากที่เม็กซิโกกลายเป็นอาณานิคมของสเปน แต่เดิมอารยธรรมแอซเท็กมีแนวคิด
ความเชื่อทางศาสนาเป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการเมืองและการปกครองของตนเอง รัฐจึง
มีลักษณะผสมผสานระหว่างการปกครองแบบ “เทวรัฐและแบบทหาร (Estado teocrático y
militar) เมื่อสเปนเข้ามาความเชื่อทางศาสนาคริสต์และโครงสร้างอาณานิคมสเปนก็เข้ามา

⁴ “พจนานุกรมศัพท์เม็กซิกันฉบับย่อ” (*Diccionario breve de mexicanismos*, 2001) ให้นิยามกริยาคำว่า “chingar” ไว้ดังนี้ 1. Chingar (กริยา) ทำให้เสียหาย, ก่อให้เกิดอันตราย, แดกหัก, พังทลาย 2. ¡Chinga a tu madre! (สำนวน) เป็นคำอุทานแสดงการด่าแข่งที่แรง (เทียบกับในภาษาอังกฤษคือ “Motherfucker”) 3. Chingarse (กริยา) ผลลัพธ์แย่และล้มเหลว

ผสมผสาน จึงทำให้ความเชื่อทางศาสนามี “คุณลักษณะที่ทับซ้อนกัน” (superposición) ระหว่างความเชื่อเทววิทยาชนพื้นเมืองและคริสต์ศาสนา ศาสนาคริสต์เป็นแหล่งกำเนิดชีวิตและรูปแบบกิจกรรมต่าง ๆ ให้แก่ผู้ปกครองและผู้ที่อยู่ใต้การปกครอง โดยเชื่อมต่อทั้งสองโลกและสร้างความรู้สึกว่าคุณเม็กซิกันก็มีตำแหน่งแห่งตนในสังคม และช่วยเปลี่ยนจิตวิญญาณเม็กซิกันพื้นเมืองให้เป็นจิตวิญญาณคริสต์ศาสนิกชน องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ชนพื้นเมืองยอมรับศาสนาคริสต์ในมุมมองของปราชคือ “กรอบความคิดวัฏจักรของเวลา” (concepción cíclica del tiempo) ของชนพื้นเมือง กล่าวคือเมื่อทุกสิ่งครบรอบตนเอง จะต้องมีการเปลี่ยนผ่านและการกำเนิดใหม่อีกครั้ง สิ่งมีชีวิตสามารถกำเนิดขึ้น เจริญเติบโต จบสิ้น และกลับมาเกิดใหม่ ในทำนองเดียวกันเมื่อความยิ่งใหญ่ของอารยธรรมเม็กซิโกถึงจุดเปลี่ยนผ่านซึ่งเป็นไปตามระบบวัฏจักรของสรรพสิ่ง เทพเจ้าชนพื้นเมืองจำเป็นต้องเดินทางจากไปเพราะช่วงเวลาของตนครบวาระแล้ว ดังนั้นคนสเปนได้นำศาสนาคริสต์เข้ามาซึ่งเป็นการเริ่มช่วงเวลาใหม่ พร้อมด้วยเทพเจ้าองค์ใหม่ และยุคกาลสมัยใหม่

แม้ว่าศาสนาคริสต์เข้ามาช่วยชดเชยความโดดเดี่ยว แต่คนเม็กซิกันต้องปรับรับจักรวาลวิทยาและความเชื่อทางศาสนาที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง และกลายเป็นคุณลักษณะสำคัญที่เรียกว่า “การปะทะประสานกันทางศาสนา” (sincretism) คนเม็กซิกันสามารถผสมผสานความเชื่อร่วมกันได้ระหว่างคริสต์ศาสนาและความเชื่อเทววิทยาพื้นเมือง ปราชยกตัวอย่างศาสนสถาน รูปแบบพิธีกรรม และวิถีปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับศาสนาในมลรัฐเซบิัส ศาสนาคริสต์มีส่วนช่วยเสริมเพิ่มความเชื่อศาสนาของชนพื้นเมืองและกลายเป็นรูปแบบความเป็นเม็กซิกันที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวในพื้นที่ดังกล่าวจนกลายเป็น “การทำให้คริสต์ศาสนามีความเป็นเม็กซิกัน” (la mexicanización del catolicismo) ซึ่งเป็นอีกคุณลักษณะหนึ่งของคนเม็กซิกันที่เกิดจากปัจจัยทางศาสนา อีกประการหนึ่งในความเรียงยังชี้ให้เห็นว่า ความโดดเดี่ยวเป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างให้คนเม็กซิกันมีลักษณะ “ไม่มุงมาย” “ตั้งคำถาม” และ “วิพากษ์วิจารณ์” ปราชกล่าวถึงนักบวชหญิงฆัวนา อินเช เด ลา ครูซ (Juana Inés de la Cruz) ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญที่วิพากษ์วิจารณ์บทบาทของผู้หญิงในการเข้าถึงองค์ความรู้ทางศาสนา และทำให้นักบวชหญิงถูกลงโทษและกักขังอยู่ตามลำพัง แม้ว่านักบวชหญิงฆัวนาต้องอยู่ภายใต้อำนาจของศาสนจักร เนื่องจากนำเสนอมุมมองของสตรีในฐานะนักบวช ผู้ปฏิรูปความคิดชายเป็นใหญ่ในพื้นที่ศาสนา ทว่าเป็นตัวแทนของผู้จุดปัญญาให้คนเม็กซิกัน ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความรู้และวิธีการนิยามจากผู้หญิง และเป็นผู้ที่ตั้งคำถามเรื่ององค์ความรู้ที่เกิดจาก

อำนาจผู้ชาย แม้ว่าอำนาจถูกจำกัดพื้นที่และอยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่ก็ยังแสดงถึงพลังแห่ง “จิตสำนึกรู้ทางปัญญา” (conciencia intelectual) ผ่านงานเขียนซึ่งเป็นสิ่งที่ศาสนจักรหวาดกลัว

“จากการประกาศเอกราชสู่การปฏิวัติ” (De la Independencia a la Revolución)

หลังจากการประกาศเอกราชของเม็กซิโก คนเม็กซิกันเกิดความรู้สึกโดดเดี่ยวอีกครั้ง เช่นเดียวกับช่วงที่สเปนเข้ามาพิชิตยึดครอง ในทำนองเดียวกันเมื่อเม็กซิโกได้รับอิสรภาพอีกครั้ง คนเม็กซิกันต้องเลือกสร้างคุณลักษณะและอัตลักษณ์ในรูปแบบตนเอง ในความเรียงนี้ความโดดเดี่ยวเป็นมูลเหตุสำคัญที่ทำให้คนเม็กซิกันมีอุดมการณ์และคุณลักษณะที่แตกต่างกัน นับตั้งแต่ช่วงหลังการประกาศเอกราชจนกระทั่งสู่ช่วงระบอบปอร์ฟีริโอ คุณลักษณะและอัตลักษณ์เม็กซิกันแบ่งออกเป็นสองลักษณะคือ ความเป็นเม็กซิกันในลักษณะที่มุ่งมองไปข้างหน้า และความเป็นเม็กซิกันในลักษณะที่มองย้อนกลับ ไปข้างหลัง ประการแรก คนเม็กซิกันบางกลุ่มเกิดแนวคิดที่ไม่ต้องการยึดโยงตัวตนกับปัจจัยชาติพันธุ์ ความเชื่อทางศาสนา และคุณลักษณะของชนพื้นเมือง กล่าวได้ว่าเป็น “การปฏิเสธองค์ประกอบสามด้าน” (tripe negación) ได้แก่ มรดกอารยธรรมสเปน รากเหง้าชนพื้นเมือง และคริสต์ศาสนา ในทางกลับกันคนกลุ่มนี้กลับยึดหลัก “แนวคิดปฏิฐานนิยม” (positivism) ซึ่งได้รับอิทธิพลทางความคิดจากฝรั่งเศส โดยที่รัฐบาลปอร์ฟีริโอ ดิอัซ ใช้แนวคิดดังกล่าวเพื่อขับเคลื่อนประเทศด้วยความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สิ่งที่รัฐบาลต้องการคือการสร้างประเทศเม็กซิโกที่ตัดขาดจากภาพอดีตช่วงที่ถูกกดขี่จากเจ้าอาณานิคมสเปน ทว่ากลับทำให้คนเม็กซิกันยังคงรู้สึกโดดเดี่ยว เพราะผู้คนต้องดำเนินชีวิตที่ไม่สนใจรากเหง้าอดีต สุดท้ายคนเม็กซิกันต่างเป็นคนที่มี “ภาพฝัน” (sueño) และ “สังคมอุดมคติ” (utopía) ดังนั้นจิตวิญญาณแบบฝรั่งเศสก็ยังไม่ได้ช่วยให้คนเม็กซิกันก้าวข้ามออกจากความโดดเดี่ยวได้ อีกประการหนึ่ง คนเม็กซิกันชนชั้นกลางและชนชั้นล่างโดยเฉพาะกลุ่มชาวนาและกลุ่มแรงงานต้องการยึดถืออุดมการณ์จากเหตุการณ์การปฏิวัติเม็กซิกัน โดยไม่ต้องการแนวคิดปฏิฐานนิยมจากตะวันตก เพราะว่าอุดมการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็น “ความดั้งเดิม” (originalidad) และ “ความจริงแท้” (autenticidad) ของโครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจของเม็กซิโก อย่างไรก็ตาม การยึดมั่นอุดมการณ์การปฏิวัติแสดงให้เห็นว่า คนเม็กซิกันเองก็ไม่ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสเปน แต่ปรารถนากลับไปแสวงหารากเหง้าเม็กซิกันจากชนพื้นเมืองก่อนการเข้ามาของสเปน เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วจิตวิญญาณที่เกิดจากอุดมการณ์การปฏิวัติเม็กซิกันก็ไม่ได้ช่วยให้พวกเขาหลีกเลี่ยงจากความโดดเดี่ยวได้

เมื่อคนเม็กซิกันต่างมีแบบแผนที่แตกต่างกัน โดยกลุ่มที่ฝึกใฝ่แนวคิดปฏิฐานนิยมจากฝรั่งเศสและอีกกลุ่มที่สนับสนุนแนวคิดจากการปฏิบัติเม็กซิกัน แต่ข้ออุดมการณ์ที่ต่างกันทำให้คนเม็กซิกันมีคุณลักษณะบางประการร่วมกัน กล่าวคือคนเม็กซิกันกลายเป็นพวก “หลีกหนี” (evasivo) จากรากเหง้าความเป็นสเปน บางครั้งมีลักษณะของ “คนช่างเพื่อฝัน” (soñador) ขณะเดียวกันก็ยังเป็น “ผู้ยึดมั่นอุดมการณ์” (idealista) ดังนั้นอุดมการณ์ในลักษณะที่มุ่งมองไปข้างหน้า และอุดมการณ์ในลักษณะที่ย้อนกลับไปข้างหลัง ไม่ได้บ่งบอกว่าความเป็นเม็กซิกันสามารถก่อรูปก่อร่างได้อย่างเบ็ดเสร็จสมบูรณ์ และมีอัตลักษณ์ที่เป็นพยานสมานเป็นหนึ่งเดียวกัน หากแต่เป็นภาพอัตลักษณ์ที่ทับซ้อนกันและอยู่คู่กันระหว่างความเป็นเม็กซิกันที่ไม่ต้องการความเป็นตะวันตก และความเป็นเม็กซิกันที่ยึดถือแบบแผนตะวันตก

“ปัญญาเม็กซิกัน” (La inteligencia mexicana)

ในความเรียงนี้เห็นได้ว่าช่วงหลังจากการปฏิบัติเม็กซิกัน ความโดดเด่นเป็นสิ่งสำคัญหนึ่งที่ทำให้คนเม็กซิกันยอมรับแบบแผนที่แตกต่างกันหลากหลาย ประการแรก คนเม็กซิกันตระหนักรู้ว่าจิตวิญญาณสเปนเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นเม็กซิกันเพราะว่าความเป็นสเปนจัดจัดเป็น “ขนบแบบแผนที่เป็นสากล” (tradición universal) ซึ่งหลอมรวมผู้คนในลาตินอเมริกาด้วย การยอมรับแบบแผนที่เป็นสากลเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ประการที่สอง คนเม็กซิกันยอมรับว่าแม้แต่คนเม็กซิกันเองก็มีแนวคิดจากเหตุการณ์การปฏิบัติที่ต่างกันเสมือนจิตวิญญาณคนละชั่ว ชนชั้นกลางต่อสู้เพื่ออุดมการณ์ทางการเมืองและเสรีภาพ ส่วนชนชั้นล่างต่อสู้เพื่อความจำเป็นทางเศรษฐกิจ ประการที่สามคนเม็กซิกันตระหนักรู้แล้วว่า แม้ว่าจิตวิญญาณยุโรปมีลักษณะ “ความเป็นสากล” (universalidad) แต่กลับสร้างคุณลักษณะความเป็นเม็กซิกันได้เพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น อย่างไรก็ตามที่กล่าวมานั้นยังไม่เพียงพอและยังทำให้คนเม็กซิกันเกิด “ความรู้สึกพึงพอใจกับความเป็นเม็กซิกัน” (el goce de la mexicanidad) ผลลัพธ์ที่ตามมาคือว่าคนเม็กซิกันก็ยังประสบกับความโดดเด่น ปาซกล่าวเสริมว่าสิ่งสำคัญมากกว่าการยอมรับแบบแผนทั้งสามลักษณะที่กล่าวมาคือ คนเม็กซิกันต้องแสวงหาแบบแผนอื่นที่มีจิตวิญญาณสากล นอกเหนือจากแบบแผนจากสเปนและฝรั่งเศส เพราะจะช่วยนำพาคนเม็กซิกันออกจากความโดดเด่นได้ ประวัติศาสตร์เม็กซิโกก็เป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์สากล ในทำนองเดียวกันความโดดเด่นของคนเม็กซิกันก็เป็นพันธกิจสากลหนึ่งที่มนุษยชาติในสังคมโลกควรมีส่วนร่วม เพื่อช่วยเหลือคน

เม็กซิกันให้ออกจากเขาวงกตแห่งความ โศดเดี้ยว สิ่งนี้จึงเรียกได้ว่าเป็นความชาญฉลาดหรือ ปัญญาเม็กซิกัน

เมื่อคนเม็กซิกันสามารถยอมรับและตระหนักรูปแบบแผนต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้น จะทำให้ คนเม็กซิกันกลายเป็นคนที่มีลักษณะของ “ผู้ที่เข้าใจ” (comprendido) โดยสามารถยอมรับ รูปแบบที่มาจากตะวันตกและจากเม็กซิกันเอง รวมถึงยอมรับแบบแผนสากลอื่นบน โลกนี้ และ กลายเป็น “ผู้ที่ปรับตัวได้” (adaptable) จิตวิญญาณและความคิดที่แตกต่างหลากหลาย ทั้งนี้ยังเป็น “ผู้ที่มีปัญญา” (intelectual) ซึ่งเข้าใจว่าคุณลักษณะของคนเม็กซิกันหลากหลายรูปแบบเป็นวิธีการ แสวงหาตัวตน การทดลองปรับใช้รูปแบบต่างๆ และการนิยามความเป็นเม็กซิกันที่แตกต่างกัน ตลอดเวลาที่ผ่านมา

“วันของเรา” (Nuestros días)

แนวคิดความ โศดเดี้ยวที่ปรากฏในความเรียงเรื่องสุดท้ายนี้ต้องการชี้ให้คนเม็กซิกันเข้าใจ ว่า แบบแผนและอุดมการณ์จากคนเม็กซิกันและจากชาวตะวันตกต่างก็ยังไม่ได้ช่วยให้คน เม็กซิกันก้าวข้ามออกจากความ โศดเดี้ยวได้สำเร็จ ยิ่งไปกว่านั้นอิทธิพลแนวคิดการเมืองและ เศรษฐกิจจากประเทศรัสเซียและสหรัฐอเมริกา ยังส่งผลให้คนเม็กซิกันยังหลงทางและวนเวียนอยู่ กับเขาวงกตมากขึ้นอีก ตัวอย่างเช่น การปฏิวัติเม็กซิกันกลายเป็นอุดมการณ์ความเป็นเม็กซิกัน ขึ้นทดลอง กล่าวคือทั้งชนชั้นกลางและชนชั้นล่างจัดเป็น “ผู้กระทำการหลัก” (agente principal) ต่างมีทิศทางและอุดมการณ์ที่ต่างกันในการเปลี่ยนแปลงสังคม นอกจากนี้การหันไปพึ่งพิงทุน นิยมต่างชาติจากสหรัฐอเมริกายังส่งผลให้เม็กซิโกปรับรูปแบบทางเศรษฐกิจจาก “ประเทศที่ พัฒนาแล้ว” (los países desarrollados) ซึ่งยึดหลักบรรทัดฐาน “ความเป็นปกติ” (normalidad) และ “ตัวตนที่มีเหตุผล” (entes de razón) และสังคมประชาธิปไตยของชนชั้นกลาง ในทำนองเดียวกัน การรับแนวคิดจากสหภาพโซเวียตในขณะนั้น โดยเน้นหลักคิดเรื่องการ ใช้ประโยชน์แรงงานอย่าง “สมเหตุสมผล” (racional) และการใช้ทรัพยากรอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นอีกแบบแผนที่แตกต่าง กันอย่างสิ้นเชิง เมื่อเม็กซิโกเผชิญกับแบบแผนที่หลากหลาย ปาซก็ตั้งข้อสังเกตว่า คนเม็กซิกัน ควรตระหนักถึง “ปัญญาร่วมสมัย” (inteligencia contemporánea) ซึ่งเป็นการตั้งคำถามว่าประเทศ เม็กซิโกได้เรียนรู้อะไรบ้างจากมรดกอุดมการณ์ยุโรป อเมริกา และรัสเซีย ตั้งแต่ศตวรรษที่ 17-20 ในมุมมองของปาซทุกสิ่งอย่างก่อให้เกิด “ความเข้าใจผิด” (equivocación) เพราะคนเม็กซิกันเอง ไม่ได้เข้าใจหรือเผชิญหน้ากับแก่นแท้ที่นิยามความเป็นเม็กซิกัน ในทางกลับกันคนเม็กซิกัน

หลอกลวงและอำพรางตนเองด้วยถ้อยคำโกหก ผลักตนเองให้กลายเป็นคนที่มีบุคลิกหลากหลาย หลีกหนีความจริง และปกปิดปมอดีตจากการกลายเป็นอาณานิคม ทางออกคือคนเม็กซิกันต้อง รู้จักคิดและเผชิญหน้า เพราะอย่างน้อย “การคิดคือหน้าที่แรกของปัญญา” (Paz, 2010, p. 338)

แต่สิ่งสำคัญยิ่งไปกว่าการรู้เท่าทันว่าคนเม็กซิกันได้รับแบบแผนสากลต่าง ๆ คนเม็กซิกัน ต้องตระหนักรู้ด้วยว่า ตนเองเป็นสิ่งมีชีวิตที่โดดเดี่ยวนับตั้งแต่ช่วงยุคการกลายเป็นอาณานิคม การประกาศเอกราช การปฏิวัติเม็กซิกัน และช่วงยุคร่วมสมัย เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ต่างนำพา ให้คนเม็กซิกันวนเวียนอยู่ในเขาวงกตแห่ง “ความโดดเดี่ยวที่ปิดตาย” (soledad cerrada) เมื่อคน เม็กซิกันพิจารณาแก่นแท้และคุณค่าของความเป็นเม็กซิกันที่ผ่านมา ก็จะสามารถสร้างคุณลักษณะ ความเป็นเม็กซิกันที่แตกต่างออกไปจนกระทั่งสร้างจิตสำนึกในรูปแบบใหม่นั้นคือ “ความโดดเดี่ยว ที่เปิดรับ” (soledad abierta) นั่นคือพยายามมองออกไปให้กว้างขึ้น เพื่อจะได้เข้าใจว่าสังคมอื่นบน โลกนี้ก็มีมนุษย์ที่เกิดมาตามลำพังเช่นกัน คนเม็กซิกันจะกลายเป็น “ผู้ที่ตระหนักรู้” (consciente) “ผู้แสวงหา” (buscador) “ผู้ที่เปิดใจรับ” (de mente abierta) จากนั้นคนเม็กซิกันจะเข้าใจว่าทั้ง เม็กซิโกเองและประเทศอื่นก็มีความ โดดเดี่ยวเช่นกัน และสามารถยอมรับแบบแผนและจิต วิญญาณสากลอื่น ๆ ดังนั้นคำว่า “ปัญญาร่วมสมัย” ของปาสจึงมีจุดประสงค์ให้คนเม็กซิกัน ทบทวนเรื่องคุณลักษณะของคนเม็กซิกันที่กว้างขวางกว่าประเทศเม็กซิโกและภูมิภาคลาติน อเมริกา แต่ควรพิจารณาว่าความเป็นเม็กซิกันเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์สากลโลกที่เกิน ขอบเขตมากกว่าประวัติศาสตร์ยุโรปและอเมริกา เพราะว่าเม็กซิโกไม่ได้เป็นประเทศตามลำพังบน โลกนี้ แต่มนุษย์คนอื่นก็ประสบกับความ โดดเดี่ยวเช่นกัน ดังในประโยคช่วงท้ายของความเรียงว่า

หากเราหนีหน้าากเหล่านี้ทิ้งเสีย หากเราเปิดเผยตัวตนของเราออก หากเราเผชิญหน้ากับ ตัวตนเราเอง หลังจากนั้นเราก็สามารถเริ่มใช้ชีวิตและขบคิดได้อย่างแท้จริง ความเปล่า เปลือยและการไร้เกราะกำบัง กำลังรอคอยเราอยู่ แต่ในความ โดดเดี่ยวที่เปิดออกอยู่ยังมี สิ่งที่เราต้องก้าวข้ามพ้นซึ่งยังรอคอยเราอยู่ นั่นคือ ยังมีมือที่ยื่นมาจากสิ่งมีชีวิตอื่นที่โดด เดี่ยว สิ่งนี้จะเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่เราเป็นมนุษย์ ร่วมสมัยจากมวลมนุษยชาติ ทั้งหมด (Paz, 2010, p. 340)

7.2 อัตลักษณ์เม็กซิกัน (Mexican Identities)

หลังจากที่คนเม็กซิกันปะทะสังสรรค์กับความเป็นตะวันตกและความเป็นสากลอื่นในสังคมโลกคนเม็กซิกันตระหนักรู้ว่าตนเองเป็นใครและมีรากเหง้ามาจากที่ไหน ความโดดเดี่ยวเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนเม็กซิกันมีคุณลักษณะต่างๆ และท้ายที่สุดนำไปสู่การสร้างอัตลักษณ์เม็กซิกันโดยรวม ในทัศนะของฮอลล์กล่าวไว้ว่า คุณลักษณะของคนเม็กซิกันมีความแตกต่างหลากหลาย ทว่าก็ยังคงแฝงซ่อนตนเองภายใต้หน้ากากระหว่างกลายเป็นอัตลักษณ์แห่งชาติที่แสดงถึงตัวตนคนเม็กซิกัน (Hall, 1972, p. 95) การศึกษาอัตลักษณ์เม็กซิกันจึงต้องย้อนกลับไปพิจารณาว่าเหตุใดคนเม็กซิกันถึงเลือกอยู่กับความโดดเดี่ยว ขณะเดียวกันบางช่วงเวลาก็พยายามก้าวออกจากความโดดเดี่ยว อัตลักษณ์เม็กซิกันจากความเรียงจึงมีรูปแบบที่แตกต่างกันนับตั้งแต่ช่วงการเข้ามาพิชิตยึดครองจากสเปน คนเม็กซิกันจึงเกิดปมทางจิตขัดแย้งกัน มีการผสานกลิ่นที่ไม่ได้เป็นหนึ่งเดียวกัน มีขั้วที่ย้อยู่ระหว่างคุณค่าความเป็นชนพื้นเมืองเม็กซิกันและความเป็นตะวันตกที่แตกต่างหลากหลาย และมีการปฏิสังสรรค์และปรับรับจิตวิญญาณอื่นที่เข้ามาหล่อหลอมความเป็นเม็กซิกันในปัจจุบัน จากความเรียงที่เลือกศึกษาสามารถสรุปได้ว่า อัตลักษณ์เม็กซิกัน หมายถึงคุณลักษณะของคนเม็กซิกันในรูปแบบต่าง ๆ โดยเกิดจากความโดดเดี่ยวเป็นแก่นสำคัญในการสร้างคุณลักษณะเฉพาะตัวของคนเม็กซิกัน และการมีจิตสำนึก (conciencia) ของคนเม็กซิกันที่มีต่อคุณลักษณะตนเองตลอดช่วงประวัติศาสตร์เม็กซิโก นับตั้งแต่ช่วงก่อนการเข้ามาของคนสเปน ความเป็นชนพื้นเมืองเม็กซิกันจัดเป็นอัตลักษณ์เม็กซิกันพื้นฐานดั้งเดิม เมื่อเข้าสู่ช่วงการเป็นส่วนหนึ่งของอาณานิคมสเปน อัตลักษณ์เม็กซิกันประกอบด้วยการดำรงอยู่ของจิตวิญญาณสองขั้วระหว่างเม็กซิกันพื้นเมืองและเจ้าอาณานิคมสเปน (เช่น โครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจ ภาษา สเปน ศาสนาคริสต์ แบบแผนทางศิลปะและวรรณคดี ระบบการปกครอง ฯลฯ) ซึ่งกลายมาเป็นแม่แบบเข้าหลอมอัตลักษณ์เม็กซิกันที่สำคัญยิ่ง เมื่อเข้าสู่หลังช่วงการประกาศเอกราช แบบแผนอุดมการณ์ปรัชญาและการเมืองจากฝรั่งเศสเป็นอัตลักษณ์ตะวันตกอีกรูปแบบหนึ่งที่ช่วยนิยามความเป็นชาติเม็กซิกัน นอกจากนี้เมื่อเข้าสู่ช่วงต้นศตวรรษที่ยี่สิบ ปรัชญาการปกครองของการปฏิวัติเม็กซิกันเป็นอีกรูปแบบที่สะท้อนให้เห็นการต่อสู้ทางอุดมการณ์ที่แตกต่างระหว่างคนเม็กซิกัน ซึ่งกลายเป็นอัตลักษณ์เม็กซิกันที่เป็นรูปธรรมและแสดงความเป็นเม็กซิกันได้ยาวนานที่สุดในศตวรรษที่ยี่สิบ ผู้วิจัยจึงสรุปอัตลักษณ์โดยรวมจากความเรียงที่เลือกศึกษาซึ่งประกอบด้วยอัตลักษณ์ด้านความเชื่อศาสนา อัตลักษณ์ด้านแนวคิดเรื่องเพศ และอัตลักษณ์ด้านอุดมการณ์

7.2.1 ด้านความเชื่อศาสนา

อัตลักษณ์เม็กซิกันด้านความเชื่อศาสนามีลักษณะทวีลักษณ์ ซึ่งประกอบด้วยความเชื่อเทววิทยาและจักรวาลของชนพื้นเมืองและคริสต์ศาสนาที่สเปนนำเข้ามา จะเห็นได้ว่าความเชื่อทางศาสนาส่งผลต่อแนวความคิดเรื่องเวลาระหว่างชนพื้นเมืองแอซเท็กและคนสเปน กล่าวคือชนพื้นเมืองมีแบบแผนเรื่องวัฏจักรเวลา (การถือกำเนิด การสิ้นสุด การเปลี่ยนผ่าน การเกิดใหม่) ขณะที่คนสเปนนำศาสนาคริสต์เข้ามาเผยแพร่ก็มีความเชื่อเรื่องเวลาในลักษณะเส้นตรง (พระเจ้าบาชกำเนิด การสิ้นสุด การไปพบพระเจ้า) ปาซเสนอมุมมองไว้ว่า

ตามหลักการแล้วการเข้ามาของคนสเปนซึ่งตีความด้วยการจบสิ้นของมอกเตซума ไม่ถือว่าเป็นภัยอันตรายจาก “ภายนอก” แต่ว่าเป็นการสิ้นสุดภายในของช่วงเวลาจักรวาลและเป็นช่วงที่แนวคิดอื่นเริ่มต้น เหตุที่เทพเจ้าจากไปเพราะเวลาของพระองค์ได้สิ้นสุดลงแล้ว แต่พระองค์จะกลับมาในช่วงเวลาอื่นพร้อมเทพเจ้าองค์อื่น ในกาลสมัยอื่น (Paz, 2010, pp. 233-234)

เทศกาลวันแห่งผู้วายชนม์เป็นตัวอย่างหนึ่งของระบบความเชื่อเม็กซิกันพื้นเมือง ซึ่งเชื่อว่าความตายและชีวิตคือแก่นสารเดียวกันแต่มีสถานะที่แตกต่างกัน กล่าวได้ว่าความตายให้กำเนิดชีวิตและชีวิตก็นำไปสู่ความตายและแนวคิดเรื่องเวลามีลักษณะเหมือนเส้นวงกลม คนที่ยังมีชีวิตอยู่และผู้ที่เสียชีวิตไปแล้วสามารถก้าวข้ามมิติพื้นที่และเวลาเพื่อมาสังสรรค์ด้วยกัน ในเทศกาลดังกล่าวยังมีพิธีกรรมที่เป็นองค์ประกอบของศาสนาคริสต์ เช่น การเฉลิมฉลองนักบุญประจำเมืองหรือประจำหมู่บ้าน การตั้งแท่นบูชาที่มีไม้กางเขน

7.2.2 ด้านแนวคิดเรื่องเพศ

อัตลักษณ์เม็กซิกันรื้อร่างแนวคิดเรื่องชายเป็นใหญ่และการกีดกันทางเพศ โดยเกิดจากความเชื่อมายาคตินางมาลินเซ ซึ่งเป็นผู้หญิงชนพื้นเมืองที่ยินยอมเป็นภรรยาของเจ้าอาณานิคมสเปน เหตุการณ์ดังกล่าวกลายเป็นความทรงจำทางประวัติศาสตร์สำคัญที่ว่า นางมาลินเซเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ชนพื้นเมืองเม็กซิกันสูญเสียอารยธรรมพื้นเมืองและความเป็นเม็กซิกันที่เคยยิ่งใหญ่ให้แก่ชายเจ้าอาณานิคมสเปน และกลายเป็นตำนานความเชื่อและความหมายของผู้หญิงเม็กซิกัน ในมุมมองของปาซคำอุทานสเปนในภาษาสเปนเม็กซิกันที่กล่าวถึงนางมาลินเซแสดงให้เห็นว่า สังคมเม็กซิกันยังมีอคติทางเพศต่อผู้หญิงที่เกิดจากภาพความทรงจำของนางมาลินเซในฐานะผู้ที่ทรยศ ทำลายชาติ และสวามิภักดิ์ต่อผู้ชายต่างชาติพันธุ์ แม้ว่าภาษาสเปนเม็กซิกันได้รับ

อิทธิพลภาษาสเปนจากประเทศสเปน การใช้คำอุทานสวดด้วยคำกริยา “chingar” เป็นตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นทัศนคติของคนเม็กซิกันที่มีอคติทางเพศต่อผู้หญิง ตัวอย่างคำอุทานสวด เช่น “ลูกของแม่ที่ถูกล่วงละเมิด” (Hijo de la Chingada) ซึ่งกล่าวอ้างถึงนางมาลินเชโดยเปรียบเหมือนกับผู้หญิงที่ “ถูกเปิดออก” หรือ “ถูกกระทำชำเรา” ปาซพยายามอธิบายความแตกต่างให้เห็นว่า แม้ว่านางมาลินเชหรือมีสมญานามที่เรียกกันว่า “ลา ชิงกาดา” (La Chingada) ซึ่งหมายถึงผู้หญิงที่ถูกกระทำชำเราหรือล่วงละเมิด แต่ในคำอุทานที่ว่า “Hijos de la Chingada” ในภาษาสเปนแบบเม็กซิกันไม่ได้มีความหมายเทียบเท่ากับ “Hijo de puta” ที่ใช้กันในประเทศสเปน

“ลา ชิงกาดา” คือ แม่ที่เปิดตัวออก ถูกข่มขืน และถูกล้อเลียนด้วยความรุนแรง ลูกหลานของลา ชิงกาดา คือสายเลือดจากการโดนล่วงละเมิด การลักพาตัว และการล้อเลียน เมื่อเปรียบเทียบกับสำนวนเดียวกัน ที่ใช้ในประเทศสเปน “ลูกกะหรี” (Hijo de puta / Son of a bitch) ก็ปรากฏความแตกต่างทันที คนสเปน มองว่าการเสื่อมเสียเกียรติเกิดจากการเป็นลูกของผู้หญิงที่ยอมมอบร่างกายตัวเองด้วยความสมัครใจนั้นคือ โสเภณี แต่สำหรับคนเม็กซิกันสิ่งนี้คือ ผลผลิตที่เกิดจากการถูกล่วงละเมิด (Paz, 2010, p. 217)

คำสวดอุทานที่กล่าวถึงนางมาลินเชเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนและแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นผู้หญิงเม็กซิกันที่ถูกนิยามในแง่ลบ เพราะเป็นเหตุให้เม็กซิโกกลายเป็นส่วนหนึ่งของอาณานิคมสเปน มายาคิดดังกล่าวไม่เพียงแต่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางเพศระหว่างนายเออร์นัน กอร์เตซ และนางมาลินเช เท่านั้นแต่ยังเป็นโครงสร้างเชิงอำนาจทางสังคมระหว่างเจ้าอาณานิคมตะวันตกและชนพื้นเมืองเม็กซิกันทุกคน

7.2.3 ด้านอุดมการณ์

อัตลักษณ์เม็กซิกันประกอบสร้างจากอุดมการณ์การเมืองและสังคมจากคนเม็กซิกันและจากต่างประเทศ ซึ่งทำให้นิยามความเป็นเม็กซิกันมีลักษณะย้อนแย้งและลักลั่นกันเอง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ ปฏิฐานนิยมเป็นอุดมการณ์ที่เป็นสูตรสำเร็จรูปจากต่างประเทศ โดยที่รัฐบาลใช้เพื่อต้องการขับเคลื่อนเม็กซิโกในลักษณะที่มุ่งมองไปข้างหน้า แต่ความเป็นจริงแล้วผู้คนยังดำเนินชีวิตและอยู่อาศัยรายล้อมด้วยถ้อยคำโกหก ความหวัง ภาพฝัน และการวาดฝันอนาคต

ภาพที่เม็กซิโกมอบให้เราช่วงปลายศตวรรษที่ 19 คือ ความไม่เข้ารูปเข้ารอย เป็นภาพที่ฝังลึกมากกว่าความขัดแย้งทางการเมืองหรือสงครามกลางเมืองเสียอีก เกิดจากรูปแบบทาง

กฎหมายและวัฒนธรรมที่ทับถมกัน นอกจากจะไม่ได้บ่งบอกความเป็นจริงของพวกเราแล้ว ยังบีบรัดคอและทำให้เราหยุดแน่นิ่ง (Paz, 2010, p. 277)

ส่วนอุดมการณ์จากเหตุการณ์ปฏิวัติเม็กซิกันแสดงให้เห็นจุดมุ่งหมายการต่อสู้จากกลุ่มชนชั้นที่แตกต่าง โดยเฉพาะชนชั้นล่างต้องการชี้ให้เห็นว่า การต่อสู้มีจุดประสงค์เพื่อปรับเปลี่ยนโครงสร้างสังคมและความเท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจ แต่ว่าอุดมการณ์ดังกล่าวกลับทำให้เม็กซิโกมีภาพความทรงจำในลักษณะย้อนกลับและยังไม่สามารถหาหนทางออกที่เหมาะสมได้

การปฏิวัติคือการค้นพบตัวตนพวกเราเองและกลับสู่ต้นกำเนิด ก่อนอื่นเริ่มจากการค้นหาตัวตน มองหา แนวโน้มที่จะผสานรวมซึ่งก็ล้มเหลวหลายครั้ง ไม่สามารถหลอมรวมกับความดั้งเดิมของเรา หรือเสนอแผนการช่วยเหลือเรา สุดท้ายแล้วทั้งหมดคือคำมั่นสัญญาการปฏิวัติเองไม่สามารถส่งเสียงระเบิดดัง ทั้งหมดเพื่อช่วยเหลือทุกคนได้ (Paz, 2010, p. 314)

แม้กระทั่งรูปแบบทุนนิยมและสังคมนิยมที่เม็กซิโกปรับรับเข้ามาก็ชี้ให้เห็นว่า อัตลักษณ์เม็กซิกันย้อนแย้งกัน แนวคิดจากประเทศที่กำลังพัฒนาไม่ได้เป็นคำตอบที่เป็นเหตุเป็นผลอย่างเดียว ดังในประโยคที่ปาสกกล่าวไว้ว่า “สถานการณ์ซึ่งระเบิดออกอย่างรุนแรงจากชาติที่พัฒนาแล้วได้เข้ามาทำลายความหวังและไว้ทางออก” (Paz, 2010, p. 332) ดังนั้นการแสวงหาและการยอมรับแบบแผนจากตะวันตกและอเมริกาก็ไม่ได้ทำให้คนเม็กซิกันพบกับทางออก “พวกเราถอยหลังกลับบางครั้งบางคราวในการแสวงหาตัวตน และจะกลับไปค้นหาอีกครั้งด้วยความมุ่งมั่นที่แรงกล้า แต่ทันใดเราก็มารู้ถึงขอบเขตจำกัด” (Paz, 2010, p. 340)

8. บทสรุป

การศึกษาความเรียงของปาสกช่วยให้ผู้วิจัยสรุปแนวคิดเกี่ยวกับความโดดเดี่ยวและอัตลักษณ์เม็กซิกันได้ว่าความโดดเดี่ยวเป็นรากฐานสำคัญของการคุณลักษณะของคนเม็กซิกัน และนำไปสู่การสร้างอัตลักษณ์เม็กซิกันโดยรวมจากบริบทประวัติศาสตร์เม็กซิโกที่ปรากฏในความเรียง นับตั้งแต่การถูกพิชิตยึดครองจากเจ้าอาณานิคมสเปน การประกาศเอกราช การปฏิรูปสังคมและการเมือง และหลังจากการปฏิวัติเม็กซิกัน ในแต่ละความเรียงจึงเห็นได้ว่า ความโดดเดี่ยวเป็นอาณานิคมที่กระตุ้นให้เกิดคุณลักษณะต่าง ๆ ของคนเม็กซิกัน คนเม็กซิกันกลายเป็นผู้ที่สำรวจตรวจสอบ มีพลวัต ไม่นิ่งเงียบ ไม่โอนอ่อน ไม่ยึดถือรูปแบบเฉพาะตัว และเปิดใจรับคุณลักษณะอื่นที่เป็นสากล จากคุณลักษณะรูปแบบต่าง ๆ จึงสามารถสังเคราะห์สรุปเพื่อแสดงให้เห็นว่า

อัตลักษณ์เม็กซิกันประกอบด้วยสามลักษณะ ได้แก่ ประการแรก อัตลักษณ์ด้านความเชื่อศาสนา คนเม็กซิกันสามารถใช้ชีวิตกับความเชื่อทางศาสนาและจักรวาลวิทยาที่แตกต่างกันได้ ประการที่สอง อัตลักษณ์ด้านแนวคิดชายเป็นใหญ่ สังคมเม็กซิกันยังแสดงถึงนิยามที่แตกต่างกันระหว่างผู้ชาย และผู้หญิงเม็กซิกันจากมายาคติเกี่ยวกับเรื่องเพศ และประการที่สามอัตลักษณ์ด้านอุดมการณ์ทางการเมืองและสังคม คนเม็กซิกันมีแบบแผนและแนวคิดที่เกิดจากคนเม็กซิกันเองและการปรับรับจากแบบอื่นที่เป็นสากล

เอกสารอ้างอิง

- Celorio, G., Hinojosa, F. Peñaloza, R. (2016). *Literatura mexicana e iberoamericana*. (3rd ed.). Mexico: Macmillan Education.
- De Silva, G. (2001). *Diccionario breve de mexicanismos*. Mexico: Fondo de Cultura Económica.
- Durán, M. (1999). Remembering Octavio Paz. *World Literature Today*, 73(1), 101-103.
- Hall, L. (1972). Masks and Mirrors: Octavio Paz's Search for Mexican Identity. *Southwest Review*, 57(2), 89-97.
- Katra, W.H. (1986). Ideology and society in *El laberinto de la soledad*, by Octavio Paz. *Chasqui. Revista de literatura latinoamericana*, 15(2-3), 3-13.
- López, C. (Ed.). (2004). *Pensamiento, cultura y literatura en América Latina*. (1st ed.) Colección debate y reflexión, 3. Mexico: Universidad Nacional Autónoma de México.
- Paz, O. (2010). *El laberinto de la soledad*. (16th ed.). Spain: Cátedra.
- Peña, C. (1972). *Historia de la literatura mexicana*. Mexico: Porrúa.
- Quiroga, J. (1999). *Understanding Octavio Paz*. US: University of South Carolina Press.
- Real Academia Española. (2014). *Diccionario de la lengua española*. [Dictionary of the Spanish language] (23rd ed.). Madrid, Spain: ASALE.
- Rodríguez, S. (2008). "La literatura mexicana en los años cuarenta". In Perea, M. F. (Ed.), *La literatura mexicana del siglo XX* (pp. 203-259). Mexico: Fondo Cultura Económica, Universidad Veracruzana, Consejo Nacional para la Cultura y las Arte.
- Stanton, A. (2000). Algunos presupuestos y alcances interpretativos de *El laberinto de la soledad*. *Actas*, V.3, Páginas 450-454.